

Veteranen tijdens de herdenking te Haelen
(Foto: Ria Schmieder)

Monument van Verdraagzaamheid
te Haelen (Foto: Anne Makaske)

Een monument van verdraagzaamheid

In mei is het 73 jaar geleden, dat Nederland is bevrijd. Op 4 mei herdenken wij de slachtoffers die in Engelen zijn gevallen. Tijdens de voorbereiding op deze nieuwsbrief kwam ik op een site van het Leudal (Noord Limburg). Daar is sinds 2001 elk jaar een herdenking van 687 militairen van 11 nationaliteiten die in het Leudal gebied hun leven hebben verloren.

De herdenking wordt gehouden rondom het Monument van Verdraagzaamheid te Haelen. Op foto's van de herdenkingen staan de voormalige vijanden van elkaar hand in hand. Een mooi gebaar rondom een monument van verdraagzaamheid. Waarom dit verhaal? De herdenking in Haelen is een inspiratiebron voor de komende generaties die aan het vergeten zijn wat er is gebeurd en welke offers zijn gebracht in WWII. Maar ook is daar zichtbaar gemaakt, dat vijandschap kan groeien naar vriendschap.

Wij weten, dat het een Engelse brigade is geweest die op 29 oktober 1944 de beschietingen op Engelen heeft uitgevoerd en waarbij de 18 slachtoffers zijn gevallen. Wij weten dat er twee Engelsen op ons kerkhof rusten die in augustus 1944 zijn omgekomen bij een crashlanding in de Henriëttewaard. Minder bekend is de noodlanding van een Duits vliegtuig in september 1941 op het water van het Engelse Gat, waarbij de piloot is verdrinken en pas enkele dagen later is gevonden. Zou het niet een mooi teken van verdraagzaamheid

zijn als familieleden van de Engelsen die ons hebben beschoten én familie van de bemanning van de Halifax én van het Duitse vliegtuig én ook verwanten van de slachtoffers uit Engelen elkaar bij de hand nemen als gebaar van verzoening!

Daar zijn echter twee voorwaarden voor nodig: draagvlak van de inwoners van Engelen en de bereidheid van de betreffende familieleden om naar Engelen te komen en de hand uit te steken naar elkaar.

Unterofficier und Flueugführer Erich Ott
(Foto: Kathrin Staudt-Horn)

De afgelopen jaren is er onderzoek gedaan naar familie van de Engelse bemanningsleden en familie van de omgekomen Duitse piloot. Van beiden is familie gevonden en is er contact. De families zijn erg onder de indruk van het feit dat er zo veel jaren na de oorlog nog belangstelling is voor hun omgekomen familielid. De Engelsen zijn onder de indruk van de dankbaarheid, die nog steeds bestaat, niet alleen in Engelen, maar in heel Nederland. De Duitse familie was in eerste instantie zeer bescheiden en afwachtend. Met

welk doel werd er contact gezocht? Ter verzoening of veroordeling. Toen bleek dat het om begrip en toenadering ging hebben de warme contacten er toe geleid dat wij meer achtergrondinformatie en foto's hebben gekregen.

Dat de bemanning van het Duitse vliegtuig, een tweemotorige Dornier 217 E1, een eigen verantwoordelijkheidsgevoel hadden, blijkt uit het verhaal van een van de inzittenden die vertelt dat hun vliegtuig op 4 september 1941 vanuit Eindhoven opsteeg op weg naar Engeland met een mijn van 1000 kilo aan boord. Kort na vertrek moest de linker motor worden afgezet wegens een breuk in een olieleiding. Piloot Erich Ott keerde terug naar Eindhoven. Het toestel begon echter hoogte te verliezen en de piloot gaf bevel de mijn te lossen. Ze vlogen echter net boven een stad en de waarnemer, die de mijn moest lossen, wachtte totdat ze de stad achter zich hadden gelaten. Toen was het te laat, het toestel had al te veel hoogte verloren en Erich Ott maakte op het water van het Engelse Gat een noodlanding. Met moeite kon de bemanning er uit komen. Een van de bemanningsleden riep om hulp, omdat die in een draaikolk terecht was gekomen. Erich Ott aarzelde geen moment en redde zijn collega, maar verdween zelf in de draaikolk en verdrong. Hij ligt begraven op het kerkhof in IJsselstein. Dankzij Peter Monasso, die vanwege zijn betrokkenheid met het AVOG crashmuseum een uitgebreid netwerk heeft, dat tot in Duitsland reikt, is er familie gevonden van Erich Ott. Deze zijn naar het museum gekomen, waar wij kennis hebben gemaakt en elkaar uitvoerig hebben gesproken.

Op 400 meter van de plaats waar de Dornier een noodlanding maakte, moest een viermotorige Halifax bommenwerper op 28 augustus 1944 een crashlanding maken in de Henriëttewaard. Het vliegtuig maakte een vlucht in opdracht van de Nederlandse geheime dienst in Londen. Er waren 3 geheim agenten aan boord die gedropt hadden moeten worden bij Deurne. Bij Hedel is de Halifax aangeschoten en drie van de vier motoren stonden in brand. De piloot, Peter Green, heeft het toestel aan de grond gezet. Daar bleek dat twee bemanningsleden waren omgekomen en een van de geheim agenten zwaar gewond was.

Navigator Warrant Officer Norman Slade

(Foto: Paula Foenander)

Bomb Aimer Flying Officer Arnold Dean

(Foto: Pamela Bishop)

De bemanningsleden, A. Dean en N. Slade, liggen op ons kerkhof begraven. Van A. Dean hebben we zijn zus kunnen vinden die ons de nodige informatie heeft gegeven over haar broer. Zij is inmiddels overleden en met verdere familie hebben we geen contact kunnen krijgen. Onlangs heeft de kleindochter van N. Slade via via contact met mij opgenomen en is er intussen een foto doorgestuurd van haar opa die hier is omgekomen. Het contact heeft er toe geleid, dat de kleindochter die in Australië woont, op dit moment probeert om zo veel mogelijk informatie op te vragen bij de Engelse Luchtmacht de RAF.

Ook ik ben in Engeland aan het zoeken naar gegevens van de 116e LAA (Light Anti Aircraft) division die naar het schijnt verantwoordelijk is geweest voor de beschieting op 29 oktober 1944 waarbij 18 Engelenaren zijn omgekomen. Als wij ook hier familie van kunnen traceren en deze bij elkaar kunnen brengen zijn er drie partijen die samen een inspiratiebron kunnen zijn voor de jonge generatie. Zij zullen elkaar veel te vertellen hebben en elkaar ook veel te vergeven hebben. Niet om te vergeten wat er allemaal is gebeurd, maar om te laten zien dat vijandschap omgebogen kan worden naar vriendschap. Als dat besef doordringt kunnen we misschien de stap van oorlog overslaan en vrienden blijven.

Frans Lucas

Uit de kast genomen door Anneke

Twee bruggetjes

Misschien is het u nog niet opgevallen of bent u het intussen vergeten, maar er zijn twee bruggetjes vernoemd naar twee oorlogsslachtoffers: Ida Huysmans en Kees van Buul.

Bij de plannen voor nieuwbouw in Engelen heeft de toenmalige bestuursraad voorgesteld om de straten te vernoemen naar de oorlogsslachtoffers. Dat is ook gebeurd. Echter er waren 3 straten te weinig om alle slachtoffers te vernoemen. Om toch recht te doen aan deze slachtoffers zijn de twee bruggetjes, die vanuit de woonwijk naar de dijk liggen, een naast Het Hoogvelt en één 100 meter verder, naar hen vernoemd. Voor Pietje van de Griend is er een herdenkingsbank geplaatst op het 29 oktoberplein. Ida Huysmans, 41 jaar, was het eerste slachtoffer in Engelen. Tijdens beschietingen op 25 oktober 1944 verliet Ida haar woning aan de Dorpsstraat 4 om op nummer 2 te schuilen want daar was een

kelder. Een granaat viel door het dak in de kelder en Ida moet op slag dood zijn geweest. Toen familie later gingen kijken was nummer 4 nog helemaal onbeschadigd. Zij is begraven op het kerkhof hier in Engelen.

Kees van Buul woonde vlak bij de sluis. Het werd daar te gevaarlijk en met de familie van burgemeester Willemse betrokken ze naar Bokhoven waar ze gingen schuilen in de kelder van de pastorie. Toen hij appels wilde gaan halen is hij door een kogel dodelijk getroffen.

Pietje van de Griend was 13 jaar. Samen met zijn ouders vluchtte hij de polder in. Ze zochten beschutting tussen de hooimijten. Deze werden door granaten in brand geschoten en ze moesten daar vertrekken. Even later werd Pietje door een granaatscherf in zijn arm zo ernstig getroffen dat hij is dood gebloed.

Herdenkingsbankje
op het 29 Oktoberplein

Verbindingsbruggetje
Fientje Brouwersstraat/Zuster Hilkerstraat

Verbindingsbruggetje bij
't Hoogh/Zuster Bosstraat

Column

Molen(s) en Engelen

Peinzend staaarde de ridder in ruste in het vage vuur dat de onrust van zijn gemoed hem voor ogen toverde. Zijn rechterarm maakte onwillekeurig de beweging, waarmee de vermaarde bestrijder van reuzenonrecht vele jaren zijn wapen had gehanteerd. Sinds 1629 had hij niets meer vernomen van Bolduque, niets van Ángeles. Tevergeefs was toen zijn strijd geweest tegen de rosmolens, die Frederico Henrico had ingezet om de Moerasdraak te verslaan. Toch had hij feitelijk gezegevierd. Ze waren immers verdwenen, de molens in en om Bolduque*, op eentje na. Die in – hoe heette het ook al weer: Rosmolen? – had standgehouden; een dwergje, dat geen gevaar vormde.

Maar nu was daar die noodkreet: reuzenmolens dreigden ingezet te worden om Ángeles te knechten. Ángelense artiesten hadden hem impresiónes gezonden van éénbenige bonestaken met zweepslagstriemende tentakels van wieken, die het dorpje dreigden te smoren in een disco-achtig inferno van slagschaduw op slagschaduw op slagschaduw. Om loco van te worden!

Liever zag hij het Bolduquese Broek gevuld met een twintigtal Kinderdijkse molens, lieflijk zovend vóór het silhouet van de stad en Sint-Jan, dan dat daarbovenuit deze torens van Babel zouden verrijzen. "Sancho Panza," riep Don Quichot, "zadel Rosinante: er moeten nog steeds reuzen worden bestreden! Op camino: naar Ángeles!"

De volgende gegevens ontleen ik aan www.molendatabase.org/molendb.php:

Locatie RD X 147476 Y 414132

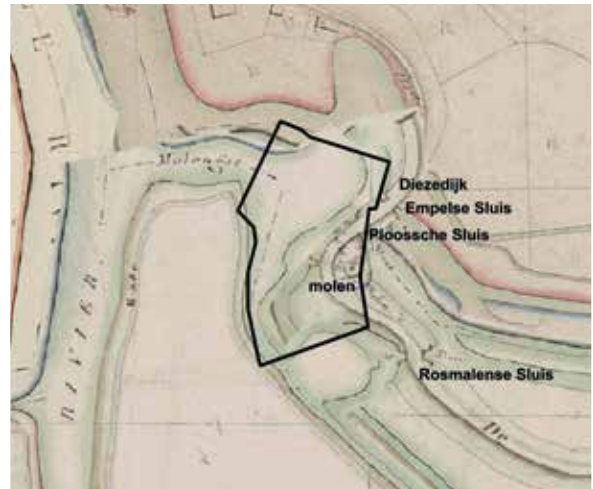
N 51.715886 O 5.278327

Bouwjaar 1767, Verdwenen voor 1876, Type Grondzeiler, Aandrijving Windmolen, Functie Poldermolen.

Op de kadasterkaart 1811-1832 staat de molen aangegeven met rond grondplan en een scheprad.

Op de waterstaatskaart van 1876 staat een stoomgemaal aangegeven.

In 1741 en op een kaart uit 1749 van W.F. Hattinga is sprake van de „Steenen Molen” gelegen ten oosten van de Dieze tegenover fort Engelen.

Kadastrale minuutkaart uit 1832

81 = molen

Het Molengat in 2014

Column (vervolg)

>> Ook de molen van Engelen is verdwenen. Of eigenlijk de molen aan de overkant, de Dieskant. Deze stond bij het Molengat. In 1742 werd hij voor 3000 gulden verkocht (Statistiek Tableau der Polders in Noord-Brabant, 1843) door de polder het Laag Hemaal aan de polder Van der Eigen.

Fragment van de kadastrale kaart van de Polder van der Eigen (1880)

In de Leydse Courant van 17 december 1755 stond te lezen dat op woensdag 31 december de afbraak van de "defectueuse en gebreekige deelen" van de stenen molen onder Orthen tegenover het "gedemolieerde" Fort Engelen ten oosten van de Dieze zou worden aanbesteed evenals het ombouwen van de resten tot een watermolen. De bestekken voor de werkzaamheden zouden te lezen zijn bij het stadhuis van Den Bosch en bij Jan de Goy (of Goeij), die ook aan de Dieskant woonde en die schepen van Empel was.

Realisering zou in 1760 (site: Molenhistorie, Vereniging Vrienden van de Molens van 's-Hertogenbosch) of 1767 (van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden deel 13, 1851) hebben plaatsgevonden. Op het schilderij "Veer te Engelen" van Cornelis Lieste, vermoedelijk gemaakt in 1853, is deze molen te zien; de afbeelding van het schilderij siert de voorkant van het boek Engelen, Grensdorp aan de Dieze.

De molen is waarschijnlijk vóór 1900 afgebroken, maar ik heb nog niet kunnen ontdekken, wanneer dat precies is gebeurd.

Wilton Desmense

1967:

Terrorzwaan in Engelen!

*Raadslid agressief tegen
agressieve zwaan '67*

ENGELLEN, 22 mrt. — Het Engelse raadslid G. van Zeelst blijkt de nogal agressieve zwaan in de Vlacie-vijver naar het leven te staan. Tijdens de rondvraag na de gisteravond gehouden raadsvergadering vroeg hij „die wilde gans, die niet alleen kinderen, maar ook al een volwassene de benen heeft doen nemen, op te ruimen”. Zijn voorstel kreeg bijval van de heer L. van Boekel, maar burgemeester F. Kempenaars en wethouder C. ter Ellen protesteerden. Wethouder Ter Ellen: „Zwanen zijn in de broedtijd altijd min of meer gevaarlijk. De zwaan in de vijver is de laatste week tamelijk veel opgejaagd. Hij moet even de kans hebben tot rust te komen”.

Burgemeester Kempenaars was ook „veel te blij dat we nu een zwaan in onze vijver hebben” om deze zomaar te laten afmaken. „Als het beest met rust gelaten wordt gebeurt er niets. Wel als het wordt uitgedaagd. De mensen, die hier werken hebben er lol in het dier te pesten”, zo verklaarde hij alle narigheid.

Op de suggestie van de heer Van Zeelst om de zwaan tijdelijk naar een rustiger plaats over te brengen zegde de burgemeester toe dit te zullen „bespreken met iemand, die er meer verstand van heeft dan wij allemaal samen”.

Angrisa

HEEMKUNDEKRING ENGELLEN

Secretariaat

Lambertusstraat 17

5221 BB Engelen

E info@angrisa.nl

I www.angrisa.nl